

SEMBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL No. 49

E. Lovinescu	Figurine
Vladimir Streinu	Clocot
Camil Baltazar	Vecernii
Ion Călugăru	Mahmud
Ilarie Voronca	Neliniști
Al. T. Stamatiad	Cântec
Sanda Movilă	Molna

146 R

Cronica Dramatică: F. ADERCA
Insemnări Literare

49

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

Abonamente: pentru un an Lei 100.—

LEI 2.—

„ „ 1/2 „ „ 60.—

Abonamentele se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la Librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență și

trimișându-se costul respectiv prin mandat poștal,

la Administrația Revistei,

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

IN CURÂND VA APARE:

de E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VIII

Ed. „Ancora“ Alcalay & Calafateanu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

DIRECTOR: E. LOVINESCU

FIGURINE

H. Sanielevici.

D. Sanielevici mi-a inspirat în totdeauna o admirație amestecată cu spaimă. E un om ce-ți citește în față: din unghiul cefalic, din lumina ochilor, din podoaba capilară sau din simpla galbă a craniului, surprinde erori ancestrale, groaznice împerecheri de rase; în fiecare din noi indogermanul se încrucișează în dozări savante cu semitul; turanul cu arabul; mongolul cu negrul; aberațiile sexuale ale strămoșilor nu mai au nici o taină pentru d. Sanielevici. Sguduiți în solidaritatea cu morții iubiți, plecăm ochii: de aici admirație dar și spaimă. Pasiunea antropologică a scriitorului nu se oprește, de altfel, numai la experimente asupra cunoscătorilor; ea îi incendiază, cel puțin pe jumătate, și critica literară. Ciocul blond al d-lui D. Pătrășcanu, ochii albaștri ai d-lui M. Sadoveanu, sau părul negru ca pana corbului al lui Vlahuță devin elemente esențiale de investigație critică. Literatura este una din expresiile sufletului colectiv al popoarelor: popoarele nu au însă unitatea cu care se prezintă în aparență; în structura lor intră multiple amestecuri ce nu scapă ochiului perspicace al d-lui Sanielevici. Pentru a-și confirma, de pildă, teoria clasicismului de proveniență exclusiv germanică (*homo europaeus*, producător de clasicism și epopee), el nu se împiedică de Corneille, Racine, Lafontaine sau Molière; constatându-le o origină nord-estică, din regiunile cu o populație blondă și înaltă, ei sunt eliminați din literatura mediteranienilor; tot așa și *Iliada* e produsul cuceritorilor blonzi veniți din nord. Rasa explică deci în trăsături generale creațiunile artistice ale popoarelor și în haosul ei d. Sanielevici își proiectează lumina¹⁷ arbitrară; iată pentru ce nu numai filiațiunea autentică, ci și sensul nebăgat în seamă dar sugestiv al ciocului blond al d-lui Pătrășcanu sau al ochilor albaștri ai d-lui Sadoveanu devin factori de valorificare estetică.

Rasa determină numai aptitudini generale pentru clasicism și epopee, pentru realism didactic sau pentru lirism și roman-tism. Indicațiile ei sunt însă insuficiente; nu-i, așa dar, de ajuns să știm că Delavrancea avea buze răsrănțe, păr blond și creț, că Vlahuță era un brachicefal vestasiatic; — trebuie să știm și ce mâncau. Reducem, desigur, problema la elementul ei ul-tim: cititorul a înțeles însă că, în afară de psihologia de rasă, critica trebuie să se mai bazeze și pe concepția materialistă a lui Marx; nu-i destul să cunoaștem psihologia diferențială a oamenilor blonzi sau brunți, ci și interesele economice ce ho-tărăsc variațiunile literare. Literatura este o producție de clasă socială; ea este deci o armă de luptă. Nimeni nu scrie din im-perativul categoric al unei emotivități specifice, al unei inspi-rații de sine stătătoare, ci din impulsivitatea inconștientă sau vo-luntară a unei clase sociale îndestulate sau flămânde. Continu-ând pe Gherea, d. Sanielevici explică deci literatura română nu numai prin cioc sau ochi albaștri ci și prin proveniența so-cială a scriitorilor: oamenii și opera lor.

„Sămănătorul” devine astfel „organul alianței burgheziei liberale cu mica burghezime rurală”; inofensiva navelă, *Ion Ursu*, a d-lui Sadoveanu e „fructul alianței între Nicolae Filipescu și d. Nicolae Iorga”; Vlahuță e „reprezentantul tipic al intelectua-lilor micii burghezii, cărora alianța cu lipitorile satului trebuia să le dea acces la banchetul neproductivei noastre oligarhii”. Această concepție materialistă devine și mai evidentă în ana-liza mobilelor care au îndemnat pe factorii noștri răspunză-tori de a împinge țara în vâltoarea războiului mondial: „Libe-ralii și conservatorii naționaliști, scrie d. Sanielevici, au intrat în războiu de frica penetrației capitalului german... Brătianu a vrut războiul pentru a *menține*, Take Ionescu pentru a *dărâma* zidul protecționist”.

Subordonând fenomenul estetic pigmentului, ciocului sau interesului de clasă, era fatal ca d. Sanielevici să reducă și marele probleme naționale la chestiuni economice. Nu s'a gân-dit o clipă că au fost Români care au cerut războiul din sim-pla aspirație spre un ideal național. Căci într-o astfel de con-cepție materialistă, factorul ideologic este ^{de} naturat cu totul.

* * *

Psihologia diferențială a raselor și concepția materialistă aplicate literaturii au dat destul câmp liber talentului polemic

și iubitor de idei generale al d-lui Sanielevici pentru a-i crea o personalitate; egocentrismul i-o leagă într'un fascicol solid. Din tot ce scrie și din tot ceia ce vorbește d. Sanielevici, radiază o imensă încredere în sine: articolele lui sunt momente culturale; revista *Curentul nou* a produs o revoluție literară, iar cartea asupra biologiei mamiferelor, ce va apare în străinătate după o muncă titanică de două zeci de ani, va răsturna datele științei biologice. Și în timp ce auzim sau citim aceste lucruri, cu admirație și spaimă, zărim în ochii visători ai criticului galerele rațiunii navigând spre zări misterioase...

E. LOVINESCU.

CLOCOT

Doliul nopții larg s'a aninat
De creștetul pământului în zare;
Ca'ntr'o uzină vastă care-a stat
Impreajmă-mi e-o tăcere asurzitoare.
Urechile îmi vâjje ca'n vânt,
De parcă-aș auzi neconținut
Pământul cum brăzdează 'n infinit,
Svârlindu-și surd prin noapte-astralul cânt.

În craniul meu — hârb de vrăjitor —
Simt gânduri aspre'n clocot cum se luptă
Ca aștrii'n goana lor neîntreruptă
Ce'n țeasta nopții fierb sfârâietor.
Borborosind în fierbințele lor de friguri,
Îmi smulg arar gesticulări ciudate:
Stropi mari ai unei mări învultorate
Ce sar de atâta clocot peste diguri.

Și-apoi mi-alunecă'n priviri-și'n ele
Se mprăstie, se-aleargă și se adună
Jucând ca'n miezul nopții niște lele
În două raze palide de lună....
....Pe cerul nopții (smoală) întunecat
Un pisă, albește profilat în zare
Și luna, sărind târziu, îmi pare
Sprânceana rea a unui ochi mirat.

VLADIMIR STREINU

VECERNII

JOLEI

Sara e mai blajină în orășelele de provincie,
aerul vine proaspăt din munții curați,
dughenele tânguesc cu obloanele ultima vecerne,
geamurile dela case-clipocesce ochi întunecați.

Noaptea vine odată cu țărani sosii în carele cu boi,
fiindcă a doua zi va fi iarmaroc —
și se desumflă ca un cimpoi
după ultima notă-pesto orășel.
Căinii purced a spune povești stelelor.
Liniștea este atunci neclintit funigel,

coborât din caerul cerului
în dără albă de argint viu,
Până ce noaptea e târzie
și — câinii tac-a pustiu.

Atunci odaia ia înfățișare de sărbătoare cuminte,
sub lumina lămpii-galbenă și melodioasă,
asemeni unei veselii după boală
în sufletul unui copil într'o zi frumoasă.

Focul cojește nuci de liniște băsmuitoare,
în jeratecul cu sclipiri de vin toamnătec.
Tu capeți părul de culoarea vinului,
sufletul: taină de zăvoi singuratec.

Mânile ți se desprind atunci de trup
și purced a lumina cu altă lumină
decât aceia din lampă; — și
sufletul ți-l simt scâncind-copilărească violină.

Văd cum ochii tăi prind pojghiți de singurătate,
ca un heleșteu într'o toamnă ruginie.

Liniștea — undeva — ținte mici — bate...

Tu cu ochii închiși ca o carte,
purcezi a cânta la pian,
trupul atunci ți se irosește pe clape:
plânset diafan.

Și melodia stărue în odaie,
cu liniștea, cu miezul de noapte, cu voia bună,
până ce vine să ne vorbească la geam
cu vorbe tremurate-o frântură de lună.

Atunci tot sufletul îmi alunecă pe duşumele,
şi nu mai ştiu: luna, mâinile sau cântecul tău.
mi-l acopăr cu luminoase petricele.

Nu mai ştiu nimic;
până ce oboseala vine melodioasă,
şi de-abia atunci cerc să-mi ridic sufletul,
dar el rămâne pe duşumele-pată luminoasă — ...

CAMIL BALTAZAR.

MAHMUD

Era o dimineaţă nespus de luminoasă: un clopot dăgănia
plângăreţ la bisericuţa de lemn din sat, cocoşii ţipau şi zările se
lărgiseră pline de o limpiditate lăptoasă...

Mă deşteptasem târziu şi buimăcit în mijlocul odăţei mele
de ţară goală mi-am aruncat ochii pe lereastră, apoi la icoana
fumurie din perete şi am simţit că exasperarea nervoasă corăs-
lită oarecum de somn începea iar să colcăie: durerea mea devenise
fizică şi fugea în piept ca nişte tăciuni mănoşi.

— „N'am înnebunit încă de tot, de atâta desnădejde?” mi-am
zis aruncându-mi ochii şi pe calendar, ca să văz câte luni au
trecut de când nu m'ammal înfruptat din gustul liniştii.

Ziua de sfârşit de Iulie corespundea cu ebraicul 9 Ab, zi în
care legionarul necunoscut al împăratului Titu a svârşit un lemn
aprins în altarul templului din Ierusalim şi a curs sânge mult şi
nevinovat. Am rămas incremenit aşa gol cum mă aflu şi am
asemănat în gând vremile de acum cu cele de atunci şi mi s'au
părut mai tragice prin urieşele proporţii pe care le iau întâm-
plările. Rusia, deplidă, a încercat scarta Judeei, şi a tras aceiaş
dără în jelanla neamului omenesc: aceiaş potecă şi ţel au născut
aceleaşi urmări. Exasperarea unui norod de iobagi, religioşi, mă-
niat de felurişi proroci şi a unei clase cărturăriceşti prea trudită
în căutarea unui adevăr dincolo de orice înţelepciune trebuiau
neapărat să ducă la pierzanie Rusia ca şi Judea înflorită de odi-
nioară... Nu ştiu dacă erau drepte cugetele mele, dar le credeam de
şi mi se destăiniau mult şi fără ordine.

Odinioară am văzut Rusia sub forma unei oştiri îmbelugate
acum aud că e ţara foamei şi a prăpădului celui de apoi. Ce va
mai fi?...

Şi neastâmpărata mea asociaţie de gânduri s'a poticnit iar
de pledica veşnică aceiaş: moartea.

Din faş Judeei au supravieţuit crudei dijmuii câteva nume,
câteva cărţi şi o învăţătură care rodeşte deapururi.

Din Rusia strălucită ce va mai rămâne?...

Poatecă tot câteva cărți, câteva nume și... Domnul mai știe ce?..

Și cum mă chinulam cu întrebări care la drept vorbind erau prostii, mi-a răsărit în minte o poezie (despre care nu s'a auzit și desigur că nu se va mai auzi) un tătăraș siberian poreclit Mahmud.

Numele lui nu va fi trecut fără îndolală în catastrofa de slavă al veacurilor după cum nici al meu nu va fi pomenit, „după ce lutul în lut se va întoarce”; să-l pomenesc dar compătîmind-ul și poate că alții vor face așijdori cu mine.

După cum se pricepe lesne eră în 1917, când oștile muscălești treceau mereu Prutul prin Moldova de sus. Găzduiam la o femeie tânără și vrednică la marginea târgușorului unde învălmășeala vremii m'a asvârlit; o chema Leonora și-mi eră dragă. Femeiușcă smeadă, cu obrații rumeni, ochi blânzi, înourați de veselie aveă un suflet deschis ca un șes ce nu se poticnește de dealuri. Imi dăduse o odăită destul de bună, mâncare și în schimb îi dăscălam un bășet galbășos și uscățiv — după ea o vrednicie de înțelepciune și făgăduială, după mine... dar nu despre bășet e vorba... Nu duceam o viață de răvnit, dar pentru vremile acelea de lipsă și nesiguranță eră chiar împărătească. Mă sculam în zori și după ce înghițiam două cești de lapte proaspăt porniam singur pe câmp, peste măgurele văroase și pleșuve, păroase ici colo cu câte un smoc de pelință ori coada șoarecului, până ce dădeam de livezile unde pășunau vitele târgului.

Mă așezam pe vârful dealului celui mai înalt, de unde se zăreau fumurile munții depărtați și roată împrejur toate coamele împădurite ale ținutului.

Priveliștele ciotoroase așteptau încă cutremure de pământ să le așeze, ori dalta Domnului să le coplească. Mă întorceam apoi acasă mâncam, mă odihneam în grădină după prânz, făceam lecție cu băiatul și apoi în amurg ne hățânam lenevoși într'un scrânciob până venia ceasul cinei.

Cazacii din vecini se năvăliseră să intre cu armăsarii lor în livezea coanei Leonora, îi legau de pruni iar ei se trânteau în iarbă, aprindeau focuri să-și fiarbă ceaiul și cântau prelung de parcă vluau stepele. Tot târgul eră plin de ostășime muscălească cazacii înalți, spătoși cu părul bălan și sbârilit, dibaci jucăuși, pilani și sanitari care poposiseră cu lazareturile în câmp.

Odată, cum inserase vânt peste focurile lucitoare din tabăra unde-și dăinuiseră lazareturile, și leneviam ca de obicei în scrânciob, gândind, cu teamă cum se va sfârși, ne-am pomenit că iese de sub lemnele clădite fântână un copil bărbos și negrișor îmbrăcat muscălește, proptindu-se de butuc — ca o mătă ce se întinde când se războleşte c'un câine — m'ocălașul nostru miaună. Copiii s'au speriat întâi de neașteptata arătare, coana Leonora voincoasă în dragălașia ei, a tremurat dar văzându-l că de hazlu se strâmbă copil s'au pus pe râs, coana Leonora a căpătat noduri în gât și am râs cu toții și radea și muscălașul prosteste.

Sătul de mișunat s'a apropiat sfios de scrânclob și a rămas în picioare incremenit într'o muțenie ciudată (după ce însă bolmoglise ceva din care am putut înțelege că-l chiamă Mahmud)

Eră un omuleț mărunț c'un cap cât tărtăcuța, ochii mici violeni și negri, înfundați sub fruntea sbăroită care când se mișcau păreau niște greeruși tărători.

Găzduia alături la nevasta bolnavă a unui muzicant militar bătrân și cum îl necăia ea mult a fugit la noi unde-l ispășia ființa coanei Leonora. Îl compătimiam văzându-l drăgălaș cum se străduia să ne facă a-l înțelege: ar fi vrut să ne spună multe, dar svărlit între noi ca pe un ostrov sterp se vedeă silitaș tăcă.

Sosind mai apoi câțiva camarazi de ai lui (cu care se înțelegea amestecând idiomul tătăresc, când nu mai dovedia cu muscăliasca și gesturile) am putut să ne dăm înțeles asupra-i.

Om cu orgoliu ținea să ne arate că are neamuri și e om cu rosturi în lume: eră siberian, avea gospodărie, într'o poiană strejită de stejăriș, două neveste frumoase după asemănarea lui ca și coana Leonora, capre și catări.

L'am pottit la masă cu noi, dar a refuzat oulincios și smerit pretextând că nu se înfruptă din carne de porc oprită musulmanilor. A stat cuminte privind-ne și prinzând muște și deschi-zându-și larg gura plină de dințișori mărunți și albi, ca să invo-lozeze copiii.

N'a așteptat să fie pottit mult ci și-a adus catrafusele în pod unde s'a așezat ca în casa lui: din seara ceta Mahmud a devenit slujitorul, jucăria, veselia și preocuparea de căpetenie a casei.

Se sculă în zori, tăla lemne, căra apă, hrăniă godacii din poiată, scutura țoalele din casă, mătura ogradă, plecă apoi la lazarat unde îngrijită de dogcarul lui și cal, mănca, se întorcea acasă și după ce isprăvia tot ce eră de făcut juca copii pe genunchi.

Coanei Leonora îi surădea mereu, închizând ochii și privind spre ea ca un prășitor când se uită la soare. Cu mine, eră totdeauna ursuz. Cum și eră firesc umilința lui făcea să crească mândria coanei Leonora ființă bună dar puțin mahalagioaică: se purta cu dânsul ca și cum ar fi fost un argat cu plată. Dar poate că faptul acesta l-ar fi trecut sub tăcere Mahmud, închipindu-și c'o face din dragoste pentru dânsul dintr'un necaz de o clipă, celace însă nu putea el ierta eră că eu sunt preferit. Drept vorbind Mahmud se înșelă amar: privirea lui bănuia dincolo de ceia ce putea trăda un surăs, o glumă (pe care n'o pricepea) însoțită de râsul sglobiu pe care mi le arunca coana Leonora. O iubiam și mă iubia aproape cum ai iubi o pasăre, pe care o știi în colivie. O doriam în ascuns și nu mă doriă de loc: eră o femeie bine clădită dar cu poita rece cum e orivățul.

Lumea însă care nu vede niciodată nimic, dar își întemeiază băfele pe bănuiele, a vorbit mult pe seama aceasta și mai mai să mă convingă și pe mine că e adevărat celace spunea, atât de precise amănunte avea...

Eram pe atunci prea copilăros ca să pot pricepe ascunzăturile sufletului omenesc. Ori decâteori, umbros de necazuri Mah-

mud se așează turcește pe podea și bodogăniă despre cele două neveste ale lui care pentru circumstanță deveniau mai Irrumocase și mai bune decât coana Leonora, despre caprele, cătării lui și gospodăria ascunsă în stejărișurile Siberiei, îl credeam și nu bănuiam de ce le spune. Rădeam, iar dânsul lăcrăma ștergându-și mâțește ochișorii mănioși cu mâneca rubaștei...

Pentru că se convinsese că e în întregime a mea hotărâse să mă piardă: nu știam nimic și nu-mi închipuiam măcar că furia lui hazile ar putea duce la omor.

Plouă, când într-o noapte am ieșit în curte. Din podul cuhniei văzul cum se dau jos o pereche de picioare mici întâi, apoi un trup și în sfârșit capul. Simții în îndrăzneala mea un sdruncin: „cine să fie vedenia micuță cu mantaua ce se târă în noroi, cu gluga pe cap ca un călugăr ieșit din pământ?” Până să mă desmeticesc un glonte de carabină îmi șueră aprins pe la ureche și se duse de trecu prin gard.

Intrai repede în casă și mă culcai: trebuia deacum 'să mă păzesc de mânia ghețoasă și necrutătoare a lui Mahmud siberianul! N'am spus nimăruie despre întâmplarea aceasta, ci spionam fiecare mișcare a lui: iar când îl simțiam pe Mahmud îndărătul meu nu mergeam niciodată cu spatele ci cu fața.

El însă devenise mai prietenos cu mine, mă sluia credincios, îmi aducea din când în când un cal să încalec, știind că-mi face plăcere, îmi dăruia o cățelușe cu blana mătăsoasă; celace mă făcea să-l bănuie mai mult.

Observam nu-i vorba o resemnare încremenită în umbra ochilor lui și un surâs trist, dar cu cât mă puteau astea cînti din convingerea că ține cu tot dinadinsul să mă ucidă și că prietenia lui e o formă a violenței învechite?

Nu l-am slăbit din ochi timp de 2 luni, deși purtarea lui a fost destul de drăgăstoasă.

Intomnase. Târgul devenise pustiu și moinos. Șoselele neprunduite, sfărâmate de trecerea tunurilor, chesoanelor și a camioanelor grele rusești ca și ulițele se prefăcuseră în moirle. Noi devenisem mai îngândurați, blestemam neputincioși războiul, blestemam ostirile nevinovate. Sus pe malul Prutului se frânse iar zidul de muscălime și bejenia începuse furioasă și continuă. Tunurile se auziau distinct iar cerul fulgeră în depărtări prevestind furtună; nu mai eră năicări casă sau grajd care să nu fi fost plină de fugari ruși sau ostatici luați din părțile Bucovinei. Oamenii se bălăceau ca porcii și umblau ca nebuni neștiind încotro s'o apuce: pretutindeni se simțea ceva ce crănește ca pentru o prăbușire apropiată.

Cu cât însă noi eram mai îngrijați, Mahmud se însenina eră mai sprinten în mișcări, pășea sigur și fără sfilă, râdea mereu și mânca cu poftă.

Într-o zi plecară cazacii și lumea se bucură că armăsarii nu vor mai roade gardurile și coaja copacilor, femeile vor ieși iar îndrăznețe la lumină, dar se și îngrija de amă că dușmanul va năvăli.

Nu trecu nici o săptămână și pifanil părăsiră și ei târguşorul: mai rămăseseră lazareturile de câmp, câteva spitaleuri și magaziiile cu provizii.

Peste câteva zile numai, Mahmud ne vesti că în zorii zilei pleacă și el nu ştiu încotro. Ne părea rău din inimă și ne dureau plecarea lui. Mi se deschisese o fereastră spre un câmp unde se plimbau gânduri pe care nu le văzusem niciodată.

Cât de blestemați suntem noi în mielmea noastră?...

Cunoaștem pe cineva și împrejurări vitrege ni-l răpesc, îl aruncă în cine ştie ce colț al nenorocitului ăst de pământ și nu-l mai întâlnim pentru veșnicie...

Răvnim să se schimbe mereu, dar lăuntru nostru păstrează neînmurita ei dragoste pentru monoton, pentru vremea înceată și sigură și urăște cruzimea nepotolită a veșniciei.

Ca și pe noi și găgăniile asemuitoare nouă ea prăbușește priveliștele, înghite strădanla neamului omenesc (din care rămân oseminte ca și din păcătoșia trupului omenesc; și astea încă, când norocul le ocrotește). Unde-s toate ce s'au perindat și la ce se mai perindă?...

Plecarea lui Mahmud era deci prilej pentru izbucnirea tristatelor noastre desnădejdi. Altă dată poate că nu ne-ar fi păsat că trec atâtea pe lângă noi și nu-i întrebăm încotro se duc!

Cât despre Mahmud, el n'a mai mâncat nimic în seara aceea, a umblat năuc prin curte, prin pomăt, a privit atent fiecare lăcrășor, dar nu s'a mai uitat la coana Leonora cu privirea lui jinduindă și tulbure de prea multe dorinți. Cum eră noaptea senină, ca să uităm de griji priveam din scrânclob căderea luciferilor. Mahmud a intrat în grădină, l-am auzit mișunând tare ca mușcat de șarpe, am râs minunându-ne câtă simplitate trebuie să fie într'un suflet dacă chiar în clipa când știe că pleacă poate la moarte, miaună! Nu eră prima lui plecare, dar noi așa o vedeam.

În zori când tovarășii lui plecau cu muzicile, l-am găsit în porumbiștea uscată, cu capul întins spre casă, privind fix iar un jувăț îi legă gâtul de un vișin: se spânzurase.

Îmi aduc aminte mereu de el, deși ochiul memoriei mele n'a putut reține măcar aspectul unei mase dintre cele ce le-am zărit. Am văzut atâtea cerchezime frumoasă și brună aiașia cazaci care și-au implantat lăncile unui într'alțil, s'au îndrăgostit de neveste, au pângărit fecioare și au umplut târgul cu zarva veseliei lor sălbatece și nepăsătoare, dar toți sau șters ca albimea unei cride pe un părte spălat de ploii și numai Mahmud rămâne în mine ca o umbră...

Va fi fiind și el unul din chipurile slăbiciunii, care nepunând apare triumfătoare, te în clipa de acum, vicleană și simplă se ascunde în noi, unde crește și se imputernicește, iar vremea o păstrează ca pe niște moaște!...

De ce însă m'o fi neliniștind atât pomenirea lui?...

ION CĂLUGĂRU

NELINIȘTI

Luna eră o frunză galbenă, în grădina unui cer dureros,
Ploșil fluturau zarea ca pe un steag, pentru sfârșit de luptă.
Îmi simțeam viața cu pădurea și cu toamna, ruptă
și pașii, răsunau în amintire, ca pe-un drum pietruit și ros.

Măhnirea mea căzuse — vestmânt prea greu — în noroiu,
Voiam liniștea ca un cerșetor un ban care să-l aline.
Departe, un trecut sfâșietor, mă chemă înapoi
și țipătul unei fabrici, își revărsase toată desnădejdea în mine.

Până când va tări sufletul, mantana măhnirilor sfâșiate?
Din despletirea nopților, nici o răsărire nu rămâne.
Păsările tristeții mă ciugulesc ca pe-o bucată de pâine
și-mi văd sub roșile deșertăciunii copilele nădejii sdrobite
toate, toate,

Peste acestea, dacă mâna ta și-ar fi cernut, ninsoarea ei de
clopotel alb,
ar fi tresărit poate, prin ceață, o bucurie demult pierdută.
Plânsul pomilor ar fi fost atunci bani de aur dăruți amintirii,
și-aș fi simțit cum sara, cu buzele ei moi, întreg sufletul mi-l
mângâie și mi-l sărută.

ILARIE VORONCA

CÂNTEC

— M. MAETERLINCK —

A venit să spună,
(Copile, mi-e frică)

A venit să spună,
Măine va porni...

Lampa mi-e aprinsă,
(Copile, mi-e frică)

Lampa mi-e aprinsă,
M'am apropiat...

La întâia ușe,
(Copile mi-e frică)

La întâia ușe,
Lamp'a tremurat...

La a doua ușe,
(Copile, mi-e frică)

La a doua ușe,
Flacăr'a vorbit...

La a treia ușe,
(Copile mi-e frică)

La a treia ușe,
Flacăr'a murit...

AL. T. STAMATIAD

MOLNA

I

Podeaua se subția din ce în ce, covoarele și blănurile dupe ea păreau că se afundă în adâncuri și Molna auzia din ce în ce mai clar cântecul de flecare seară, ce se urcă de dedesubt în cascade limpezi de argint — căci în flecare seară, la aceeași oră, acolo în camera de sub iatacul ei, două voci calde, de un timbru deosebit, una subțire, tristă și vapoasă ca o coardă de vioară, cealălaltă gravă, ciudată, adâncă, acompaniate de sunetele slabe ale unui pian, se ridicau ușoare ca un fum, străbăteau podelele iatacului ei și în note izolate îi sărutau sufletul.

În cea dintâi seară când a auzit muzica asta, notele erau confuze mici și imperceptibile ca un murmur.

Nu deosebiă nici vocea femeii, nici a bărbatului, nici sunetele obosite ale pianului. Eră întocmai în seara când adusese acasă tabloul acelei femei bizare, cumpărat la vânzarea acelei galerii de pânze celebre, ce aparțineau unui muzicant mort de curând și de atunci în flecare seară, la aceeași oră, Molna culcată pe covoare, cu urechea alipită de podeaua ce părea că se subțiază, ascultă muzica ce venia de sub iatac în fire subțiri de sunete, ce i-se strecurau în urechi, se prelungeau în ea, alunecau în adâncul ființei ei, făcând să-i vibreze lăuntru ca o coardă întinsă prea tare. Adeseori i-se părea că e aceeași muzică, alteori i-se părea că tonuri noi și deosebite se desprind de acolo și ajung până la ea. Dar ceace eră clar, eră că melodia avea o muzică deosebită, alcătuită din sunete imperechiate ciudat, cu frânturi de zămbete, cu scilpiri ascuțite de răsete limpezi, dar foarte îndepărtate, cu adâncimi de șoapte ca din altă lume. O atmosferă de vis se desprindea de pretutindeni și vocea subțire a femeii, oprindu-se, insistând pe aceeași notă de sus, imposibil de luat de o voce umană, vocea acea subțire se așeza în straturi de sunete slabe pe sufletul ei adâncit ca o boltă. Sufletul avea atunci ecouri scurte, ca falăiri de aripi, ecouri ce se propagau în adâncuri îndepărtate, străbăteau țesăturile ființei ei și cu flecare fibră se răspândeau în ea întreagă, revărsându-se ca un ser fluidic, amestind-o și amorțind-o ca într'un vis extatic.

Adusă ca un șarpe încolăcit în jurul lui însăși, pe blănurile albe dupe covoare, cu plecapele grele lăsate peste luminile de aur, avea deplina senzație a contopirii ei cu nota aceea subțire, înaltă, imposibilă, ce se ridică din adâncuri. Atunci ea însăși eră chiar nota subțire, înaltă, imposibilă, ce insistă asupra întregii ei ființe, încremenite, ca suspendată de-asupra unui din.

Vocea cealălaltă, gravă, joasă, sosia întârziind mai îndepărtată, mai slabă, șerpuind în ea fire profunde de sunete. Clapele obosite ale pianului își împleteau sunete tăste pe mâinile încremenite de-ălungul trupului, prelungind senzația din vârful dege-

telor, până dincolo de ea. Extazurile Molnei țineau aproape toată seara, cât timp muzica aceea ciudată și nelămurită se strecură prin podele în bolta sufletului ei.

II

Cu un cuțitaș subțire ca o lamă de pumnal, scobia scândura sub covoare, cu ușa inculată, cu bătăile inimii îngrămădite, în suflet cu o dorință întinsă de a vedea pe cei doi, ce cântau acolo sub ea în flecare seară, tulburând-o.

Dealungul mai multor zile, cuțitașul deveni harnic în mâinile ei subțiri și într-o seară isbuti să desăvârșească ochiul acela vid, de care avea nevoie.

Se plecă tremurătoare, lipindu-se de podele, cu ochiul prins în rama mică a deschizăturii și văzu acolo, ca într-o oglindă îndepărtată două ființe plâsmuite din linii vagi, într-o sală de concerte, goală. Ea, într-o rochie în culoarea apelor moarte, cu mâini luminoase fălăind de-asupra clapeilor, deschizând gura în sunete slabe, subțiri și obsedante. El mai vag decât ea, alături, puțin plecat spre părul ei, părând că vrea să i-l sărute cu sunetele vocii lui grave rămânând mereu, amândoi, în aceeași atitudine, încrămpești ca două desene luminoase, proiectate pe placa unei oglinzi îndepărtate.

Și femeea ce era acolo, încrămpești în linii de lumină, era întocmai portretul ce-l cumpărase dela vânzarea acelei galerii de pânze celebre. Nu mai pricepea nimic... Asemănarea cu portretul... atitudinea lor fără gesturi, fără clipiri, ca două păpuși de ceară în geamuri îndepărtate... și totuși muzica... notele subțiri și înalte, pe cari le auzia, cari o cuprindeau ca o apă... În minte i-se făcu un haos... I-se părû că alunecă în abisuri fără fund, cu chipurile celor doi, proiectate din ce în ce mai nedeslușit pe fața unei oglinzi ce se aburea. Și când ultima notă murlușoară și imaterială, pe buzele femeii îndepărtate... se făcu un întuneric brusc la contactul cărula, ochul Molnei prins în rama deschizăturii tresări dureros și se trase sperlat în carapacea pleospei lui.

Apoi, Molna rămase întinsă pe covoare, cu privirile agățate de portretul femeii, care îi zâmbla îndepărtat din rama neagră, cu zâmbete de enigmă.

III

Proprietarul intră sfios și rămase lângă ușă, cu pălăria în mână, învârtind-o stângaci între degete. Deși era un om îndrăgăneț, însă Molna, prin excentricul ei, îl intimidă înotdeauna.

— Ia loc, domnule Vally, așa avea mai mult de vorbit cu dumneata.

El înaintă puțin, dar rămase tot în picioare, mirat oarecum, deoarece nu era obișnuit ca Molna să-i vorbească niciodată.

— Domnule Vally, ce fel de oameni sunt chiriașii dumitale de jos?... și piciorul gol, prins la glesnă cu un șarpe de aur, se agită nervos și poruncitor, pe blana albă.

— Chiriași mei de jos?... și Vally zâmbi ușurat. Dar n'am nici un chiriaș acolo, domnișoară. Acum trei luni locuia un muzicant cu soția lui. A murit subit în seara unui concert, iar ea s'a sinucis cu o oră mai târziu... Deatunci nu am mai închiriat la nimeni. Vreau să deschid o școală de dans. Va aduce poate un venit mai mare.

Și cum întâmplător își ridicase ochii, întâlni privirile adânci ale portretului cu rama neagră.

— Ia uite-te... hm... ce lucru curios! De unde ai dumneata, domnișoară, portretul ăsta? E chiar femeia muzicantului, care s'a sinucis.

Molna îl ascultase foarte tulburată, apoi îl întrerupse brusc.

— Ascultă, domnule Vally, când cineva a locuit mult într-o casă și a murit, nu e așa că lucrurile, mobilele păstrează adânc în crustă, amintirea disparuților, se uzează întocmai ca și când ar fi întrebunțate, se ofilesc întocmai ca și când ar fi trăit și se prăbușesc odată, întocmai ca și când ar fi fost vii? Hainele păstrează parfumul, covoarele urmele picioarelor, mobilele urmele ființei lor, clapele urmele degetelor lor, oglinzile, imaginea ștearsă a chipurilor lor... și aerul... mai ales aerul... nu păstrează ei ecoul vocii lor ciudate? Și toate astea, nu se simt de ceilalți, nu se întrezăresc ca prin ceață, nu se aud ca prin vis? Dumneata n'ai auzit niciodată seara, domnule Vally glasul muzicanților de jos, dupe ce au murit?

Proprietarul zâmbi ridicând din umeri, uitându-se lung și bănuitor la Molna, ca la o bolnavă ciudată.

— „Drept să vă spun, domnișoara, eu nu'am timp să mă gândesc niciodată la lucruri prea deosebite. Cât despre glasul rapoșăților, eu îl cred mort odată cu ei”.

Molna se ridica dupe divan înaltă și grațioasă ca un șarpe, cu mișcări leneșe, luă cuțitașul de argint dupe masuța și distrată începui să își mângâie palmele cu el.

— „Domnule Vally, și ce ai de gând să faci cu apartamentul de jos?”.

— „O școală de dans, domnișoară. Poate că va aduce mai mult...”.

— „Tot ce va aduce școala de dans și îndoit îți plătesc eu și imi vei închiria mie apartamentul de jos”.

Vally se uită surprins la ea. Nu-i venia să creadă atâta noroc.

Molna continuă. „Apartamentul va rămâne nelocuit și încuiat. S'a înțeles, nu? Și fiindcă eu plec la Moscova pentru un timp mai îndelungat, țin mult să fie așa cum am zis”. Apoi trase sertarul bureau-ului și întinse proprietarului uleit suma convenită; ceace îl făcu să nu se poată stăpâni de a vorbi singur, coborînd pe scări. „De-aș avea mulți chiriași ca asta”.

IV

În aceeași seară, Molna plecată pe podele, lăsa să se strecoare prin rama deschizăturii, la capătul unui fir lung de ață, o scri-soare pentru cei doi, văzuți în seara trecută.

Molna le făgăduia că de aci înainte nimeni nu le va tulbură acea liniște uriașe de Dincolo, în care vor putea supra-vieța viața fantomatică de umbre proiectate pe oglinzile îndepărtate ale unei închipuirii fantastice.

V

Și în aceeaș noapte, Molna luă drumul spre Moscova.

SANDA MOVILĂ.

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL MIC

PATIMA ROȘIE, de M. Sorbul

E. Lovinescu: „*Nici o observație în studierea atmosferei piesei; nici o observație în studierea caracterelor. Nu există nici un caracter în Patima roșie, ci numai oameni convenționali și fără explicarea resorturilor lor sufletești.*”

M. Dragomirescu: „*Patima roșie*” *vădește puterea de observație a lui Caragiale.*

G. Ibrăileanu: „*Sunt aceste lucruri și acești oameni din București?...*”

Publicul: „*O scrisoare pierdută*”, „*Manasse*” și „*Patima Roșie*” *sunt singurele piese românești la care mă duc cu plăcere!*”

F. Aderca, ridicând ochii la cer: „*Și acum luminează, doamne, pe robul tău, cronicar dramatic la „Sburătorul literar”!*”

Nu credeam să avem prilejul a mai trece pe la *Teatrul Mic* care deschizând stagiunea cu „*Triunghiul*” de Verneuil, continuând-o cu „*Banco*” de nu știu cine, regretă că a reprezentat (foarte slab, deci regretul e firesc) „*Paquebot Tenacity*” de Charles Vildrac. O adevărată surpriză — care nu indică atât pornirea pe drumul Damascului, cât dezorientarea direcției — e reprezentarea *Patimei Roșii* de M. Sorbul, în momentul când acesta, greu suferind pe un pat spitalicesc, trebuie să primească oifanda, cinstitoare pentru cel darnic, insultătoare pentru cultura noastră, oifanda în pansamente a unei mari personalități financiare.

Am revăzut cu emoțiune puternica dramă a lui Sorbul — și în entuziasmul nostru renăscut suntem gata să credem această mare ineptie: că publicul are totdeauna dreptate!...

Sunt prea adevărate analizele minuțioase, atât ale d-lui Lo-

vinescu, cât și ale d-lui Ibrăileanu: tipurile din *Patima Roșie* nu corespund cu realitatea bucureșteană, nu corespund cu realitatea românească. E ceva din lumea comprimată a pașianilor rusești. Nici Sblîț, personajul atât de agreat, emulul lui Zelig Schor din „Manasse” și al bufonului din piesele lui Shakespeare, nu e din lumea noastră. Din nefericire noi n'am avut o cerebralitate cât de cât intensă, necum una acută, din care să răsară un asemenea ratat ideal. Românul — chiar când e ovrei, grec, armean sau bulgar — de îndată ce a eșit din școală a eșit și din carte, pentru todeauna, precum, după ce a scăpat din cazarmă, nu mai face exerciții cu tunul. Aidoma cu celelalte personaje: Rudy, Tofana, Crina. Tipurile nu sunt, deasemenea, consecvente, de multe ori, nici cu ele înși-le (mai cu seamă Castriș, Crina) iar realizarea dramatică a tipurilor e, în unele momente, cu mult inferioară valorii lor ideale. Sblîț — vorba d-lui Ibrăileanu — are glume à la Mitică, iar Rudy — vorba d-lui Lovinescu — n'are unitate sufletească.

Și cu toate acestea *Patima roșie* e o tragedie unică în literatura noastră, a cărei apariție pe scenă a fost — pe drept! — o adevărată revoluție dramatică, și pe care publicul o urmărește — tot pe drept!, ori când, ori unde, cu pasiune!

D-l Sorbul a avut darul de a reda o anecdotă neverosimilă, dramatic, adică: *scurt și prin mișcări*, cu personaje neadevărate și superficial create, dar ale căror relațiuni sunt cuprinse într-o *geometrie dramatică din adevărul căreia nu scapi*.

Criticii literari au scăpat și au discutat cu d. Sorbul — nu cu publicul care e convins! — legile geometriei sale, precum azi, în fizica cerească, matematicienii discută teoria lui Einstein, de care publicul e convins de mil de ani!...

Tofana a fost jucată și de doamna Maricora Voiculescu — e un rol care-i aparține. Dacă nu ne înșelăm, la început îl refuzase!.. Elvira Popescu e contaminată — și în imaginația publicului — de frivolitatea dramatică pe care i-o slujește de doi ani. Se răsună a 8 nevestă a lui Barbă-Albastră!...

D. Mihailescu face un Sblîț personal, arătându-ne încăodată puterea de creație a acestui artist pe care împrejurările îl silesc să joace comedii fără șansonete!

D. Iancovescu este singurul Rudy, pe care-l poate realiza azi cineva. Dincolo de ce face d. Iancovescu, nu mai poate trece nimănui. Această perfecțiune este organică.

D. Iancovescu socoate-se măgulit! Nu e cazul: ne întrebăm dacă d. Iancovescu poate crea ceva mai mare și mai cu seamă altceva decât secătura sentimentală!

F. ADERCA

Scărlătescu: Poet, filosof, dramaturg, muzicant — vezi numărul din „*Muzica*” închinat lui Scărlătescu — acest om modest a fost o fire care s'a străduit toată viața să caute și să exprime frumosul.

Visător și melancolic, găsim suflul lui întreg în paginile sale pentru piano solo, pentru vioară și piano, și mai cu seamă în lied-urile sale. Pe lângă un caet de versuri „*Cartea Elegiilor*”, de-o factură eminesciană, și câteva piese de teatru, rămân de pe urma lui pagini muzicale de-o desăvârșită frumusețe, scrise în stilul clasic al lui Beethoven și Schumann. *Nocturna*, *Valsul* și *Bagatellă* — faimoasa *Bagatellă* pe care a cântat-o Enescu, *Drda* și *Fritz Kreisler* — au apărut editate de Jäckel; iar *Sonata pentru pian și vioară*, *Suita clasică pentru vioară și pian*, cele 15 variații pe o temă populară germană pentru vioară și pian, *Schubertiada pentru piano solo*, *Lied-uri*, un poem simfonic și multe altele, sunt inedite.

Versurile sale nu pot rezista unei critice severe.

Ele servesc mai mult ca o dovadă a sensibilității lui Scărlătescu pe tărâmul literar, sensibilitate pe care a speculat-o și pe cel muzical, în Lied-urile sale, pline de parfum liric. Paginile lui Scărlătescu, vor rămâne în literatura noastră muzicală, ca un produs al unui talent românesc filtrat prin romanismul vienez.

A. B.

N. Davidescu — ironist. Urmarim cronicele literare ale d-lui N. Davidescu cu privire la literatura simbolistă, și pentru interesul lor critic dar și pentru interesul provocat de deviațiile, pe care le poate aduce în spiritele cele mai judicioase un punct de vedere determinat aprioric. D. Davidescu e cunoscut printr-o severitate de a-

precieciurnată într-o formă masivă și impersonală. Din moment ce a conceput însă ideea de a limita literatura română la poezia simbolistă, luându-și rolul de istoriograf al acestei mișcări (amintirea lui Remy de Gourmont îl tulbură) severitatea lui s'a răstălmăcit într-un fel de indulgență universală. Poetii mediceri, nu numai contemporanii (asupra cărora e mai ușor să ne înșelăm) ci și mai vechi (asupra lor controversa nu mai e posibilă) se văd spălați săptămânal în apele critice d-lui Davidescu pentru a fi prezentați publicului ca fenomene simboliste. Rostit cu gravitate, elogiul d-lui N. Davidescu e totdeauna ponderos; citațiile par însă neadaptate textului. Era și greu să fie alfel: cei mai mulți dintre poeții d-lui Davidescu n'au ajuns la volum; ne putând fi făcute decât după revistele sau ziarele la îndemână, citațiile trebuiau, fatal, să fie întâmplătoare. Oricum, disproporția între comentariu și exemplificare subsistă. Articoul despre inefabilul d. Emil Isac ne sugerează totuși bănuiala că d. N. Davidescu ar putea fi un pînze sans rîre, citând, între altele:

„O Paris, dragostea dîntăi. O, Cafê de la Paix. O, doamna Matilda... O, reducțiunea Matinului și reflectoarele lui și Stéphane Lausanne... O cum te-am uitat! Am uitat femeile și asfalturile tale, teatrele ce gemeau de public, dansuzele și disceusele spaniole, la belle Othéro, Cléo de Mèrode, Liane de Pougy. Am uitat pe Joseph din Cafê de la Paix, care poruncește garsonului: „Adevărul” pour monsieur Isac. etc., etc.”.

Aceste și multe alte pure divagații literare, care ne-au amuzat atât acum vreo 10—15 ani, reapar azi în citațiile d-lui N. Davidescu, drept modele de sensibilitate nouă în literatura română. Sub greutatea masivă a criticii sale, d. Davidescu e și un lin ironist.

EDITURA „ANCORA”, — BUCUREȘTI

No. 4. — Strada Smârdan — No. 4.

NOUTĂȚI LITERARE

ORIGINALE

Aderca F. Idei și Oameni — — — — —	Lei 24.—
Bacalbașa C. Capitala sub Ocupația dușmanului — — — — —	25.—
Batzaria N. În închisorile turcești — — — — —	15.—
Turcia Junilor Turci — — — — —	24.—
Bengescu-P. Hortensia Femeia în fața Oglinzii — — — — —	18.—
Brăescu G. Cum sunt ei... — — — — —	10.—
Călr George Ce-a zis Saadi — — — — —	15.—
Farmec — — — — —	20.—
Amurg (Versuri) — — — — —	12.—
Demetrius V. Domnul Deputat (Roman) — — — — —	20.—
Densușianu Ovid Dante și Latinitatea — — — — —	5.—
Fftimiu Victor Don Juan — — — — —	15.—
Lovinescu E. Critice volumul VI — — — — —	15.—
VII — — — — —	20.—
Nora A. Dușmanul Femeii — — — — —	20.—
Relgis Eugen Coloana printre ruini (Eseuri) — — — — —	15.—
Sandomirsky Axentie Bestia Mistică (Viața și moartea lui Rasputin) — — — — —	20.—
Voiculescu N. D. Teatru școlar (Piațele satelor și Sgribțorica) — — — — —	5.—

TRADUCERI

Armin S. Siluete de femei — Femeile în opera lui Emile Zola — (ediție ilustrată) — — — — —	12.—
Bourget Paul Discipolul (Roman) — — — — —	15.—
Boccaccio Decameronul vol. I. — — — — —	10.—
II. — — — — —	10.—
Dumas Alex. fiul Dama cu Camelli — Roman — (ediție de lux) — — — — —	20.—
Ellot W. Charles Religia Viitorului — — — — —	6.—
Gorky Maxim Kaonavalov — — — — —	6.—
Leroux Gaston Eu am fost asasinat — — — — —	7.—
Mendés Caluile Tânăra Căsătorită (Montres Parisiens) — — — — —	15.—
Renan Ernest Viața lui Isus — — — — —	15.—
Renaud Ioseph Jean Cum a fost asasinată Miss Elliot — — — — —	12.—
Ségur Contesa Negorocirile Sofiei (Biblioteca Rorță) — — — — —	16.—
După ploae, vreme bună (Biblioseca Roză) — — — — —	24.—
Sorel Georges Descompunerea Marxismului — — — — —	7.—
Tolstoi N. Lew Povestea creștină — — — — —	7.50
Turgheneff Ivan Părinții și Copii — — — — —	15.—
Zola Emile O pagină de iubire — Roman — (ediție completă) — — — — —	30.—

— Catalogul general se trimite gratuit și franco la cerere —

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

== 41, STRADA LIPSCANI, 41 ==

Sucursale: BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

**În față: Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-
Mare, Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești,
Craiova, Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.**

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

===== Prețuri mai efine ca oriunde =====

S'a descis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale: Oradea-Mare, Lugoj

MĂTĂSURI :: LENA JURI

PÂNZETURI :: ARTICOLE

DE MARIAJ :: GALANTERIE

Mare Raion de

FURNITURI DE MODE

INCĂLȚĂMINTE etc.

Prețurile excepționale

Gustați delicioasele

produse ale

BONBONERIEI :: ::

:: :: RENAISSANCE

cari se păsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

ÎN TARĂ

En Gros la Fabrica

STR. POPA-TATU, 45